

**Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки**

Біологічний факультет

Кафедра лісового та садово-паркового господарства

Петро Лакида
Павло Кравець
Оксана Павліщук
Анатолій Гетьманчук
Олександр Кичилюк
Михайло Шевчук

ЛІСОВА ПОЛІТИКА

Методичні рекомендації
до практичних робіт
для студентів освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності 205 – «Лісове господарство»

Луцьк 2018

УДК 630*9(072)

Л 63

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 21.11.2018 року)*

Рецензенти:

Волгін С. О. – доктор біологічних наук, завідувач кафедри ботаніки і методики викладання природничих наук Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, професор;

Ліщук М. Є. – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри цивільної безпеки Луцького національного технічного університету, доцент.

Гетьманчук А. І.

Л63 Лісова політика : методичні рекомендації до практичних робіт /
П. І. Лакида, П. В. Кравець, О. П. Павліщук, А. І. Гетьманчук,
О. В. Кичилюк, М. Й. Шевчук. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2018.
– 36 с.

У методичних рекомендаціях наведено теоретичні засади та основні поняття лісової політики; принципи, компоненти, цілі, задачі лісової політики; систему інструментів лісової політики; а також методику виконання практичних робіт.

УДК 630*9(072)

© Лакида П. І., Кравець П. В.,
Павліщук О. П.,
Гетьманчук А. І.,
Кичилюк О. В., Шевчук М. Й.,
2018

© Східноєвропейський
національний університет
імені Лесі Українки, 2018

З М І С Т

ВСТУП.....	4
СТРУКТУРА ПРАКТИКУМУ	6
ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ЗАВДАНЬ	7
Практичне заняття 1 Лісова політика в контексті світових тенденцій у сфері економічного розвитку і збереження довкілля.	7
Практичне заняття 2. Аналіз інструментів лісової політики України.	13
Практичне заняття 3. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин. Повноваження органів законодавчої та виконавчої влади у сфері лісових відносин.	17
Практичне заняття 4. Концепція управління лісами на засадах сталого розвитку: екологічний, економічний та соціальний аспекти.	23
Практичне заняття 5. Практична реалізація механізму участі громадськості у прийнятті рішень щодо управління лісами та лісовим господарством.	27
Практичне заняття 6. Порівняльний аналіз лісової політики зарубіжних країн.	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	34

ВСТУП

«Лісова політика» як дисципліна в підготовці фахівців лісгосподарського профілю допомагає розширювати науковий світогляд студентів, зокрема, формує концептуальні поняття політики держави (економічні, екологічні та соціальні) в галузі лісових відносин.

Мета курсу – набуття студентами знань з історії розвитку лісової політики як наукової дисципліни, розуміння її суті, механізмів та інструментів державного регулювання лісових відносин в Україні й за кордоном та їх правових аспектів.

Основні задачі вивчення дисципліни полягають у розширенні наукового світогляду студентів через одержання основних відомостей про лісову політику, принципи, цілі, завдання та основні компоненти; ознайомленні з елементами лісополітичної субсистеми, через які відбувається реалізація інтересів щодо лісу; вивченні сучасного лісового законодавства, реалізованого в «Конституції України», «Лісовому кодексі України» та інших законодавчих актах держави; ознайомленні з законодавчо-правовими засадами національної лісової політики та міжнародними зобов'язаннями щодо управління лісами та лісовим господарством на засадах сталого розвитку.

В результаті вивчення дисципліни «Лісова політика» студенти будуть *знати*:

- теоретичні засади та основні поняття лісової політики;
- принципи, компоненти, цілі, задачі лісової політики;
- систему інструментів лісової політики;
- пріоритети лісової політики як складової глобальної екологічної політики;
- чинне лісове законодавство України;
- роль і функції держави в реалізації лісової політики;
- сутність концепції управління лісами на засадах сталого розвитку;
- особливості лісової сертифікації як інструменту лісової політики України;
- можливості участі громадськості у процесі прийняття рішень щодо управління лісами та лісовим господарством;
- досвід зарубіжних країн щодо формування та реалізації ефективної лісової політики;

уміти:

- орієнтуватись в основних поняттях лісової політики та структурі еколого-економічних і суспільних відносин;
- аналізувати національну лісову політику, виділяти її сильні та слабкі сторони й формувати шляхи вдосконалення;

- визначати стратегічні пріоритети лісової політики, у тому числі із урахуванням концепції управління лісами на засадах сталого розвитку;
- формувати цілі та задачі лісової політики відповідно до національних особливостей лісокористування та міжнародних зобов'язань у сфері забезпечення екологічно збалансованого, економічно ефективного та соціально орієнтованого ведення лісового господарства;
- формувати ефективну систему інструментів для реалізації поставлених цілей та задач лісової політики;
- забезпечити практичну реалізацію стандартів лісової сертифікації;
- забезпечити реалізацію законодавчо-правових засад участі громадськості у процесі прийняття рішень щодо управління лісами та лісовим господарством.

СТРУКТУРА ПРАКТИКУМУ

Практична частина курсу «Лісова політика» складається з практикуму (28 год.) і самостійної роботи (98 год.).

Тематика і обсяг практичних занять:

Практичне заняття 1.

Лісова політика в контексті світових тенденцій у сфері економічного розвитку і збереження довкілля (4 год.).

Практичне заняття 2.

Аналіз інструментів лісової політики України (6 год.).

Практичне заняття 3.

Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин. Повноваження органів законодавчої та виконавчої влади у сфері лісових відносин (4 год.).

Практичне заняття 4.

Концепція управління лісами на засадах сталого розвитку: екологічний, економічний та соціальний аспекти (4 год.).

Практичне заняття 5.

Практична реалізація механізму участі громадськості у прийнятті рішень щодо управління лісами та лісовим господарством (4 год.).

Практичне заняття 6.

Порівняльний аналіз лісової політики зарубіжних країн (6 год.).

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ЗАВДАНЬ

Практичне заняття 1. Лісова політика в контексті світових тенденцій у сфері економічного розвитку і збереження довкілля.

1.1. *Мета.* Формування теоретичних знань студентів щодо впливу світових тенденцій у сфері економічного розвитку і збереження довкілля на формування лісової політики, а також практичних вмінь щодо визначення пріоритетів національної лісової політики в умовах ринкової економіки та з урахуванням глобальних екологічних загроз.

Виконавши практичну роботу № 1 студенти будуть *знати*:

- основні тенденції та проблеми екологічно збалансованого розвитку світової економіки;
- світові тенденції у сфері захисту та збереження довкілля;
- значення лісової політики в подоланні глобальних екологічних проблем розвитку земної цивілізації і забезпеченні екологічної безпеки;
- пріоритети міжнародної лісової політики;
- законодавчо-правові засади реалізації міжнародних підходів у сфері збереження, охорони та використання лісів у лісовій політиці України;

вміти:

- реалізовувати у процесі формування лісової політики на національному та регіональному рівнях міжнародні підходи у сфері збереження, охорони та використання лісової компоненти природного довкілля в умовах зростання деструктивного антропогенного навантаження на екосистеми та посилення глобальних екологічних загроз;
- визначати пріоритети національної лісової політики України відповідно до тенденцій у сфері економічного розвитку і збереження довкілля.

1.2. *Обладнання та матеріали.* Будуще, которого мы хотим: итоговый документ конференции Организации Объединенных Наций по устойчивому развитию [Електронний ресурс]; Конвенция о биологическом разнообразии : принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию [Електронний ресурс]; Повестка дня на XXI век : принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию [Електронний ресурс]; конспект лекцій з дисципліни «Лісова політика».

1.3. *Загальні відомості.*

Перш ніж розглянути поняття «лісова політика», варто розглянути

визначення терміну «політика». Політика (*грецьке politika – державні або суспільні справи, від polis – держава*) – сфера діяльності, пов'язана з відносинами між соціальними групами, суттю якої є визначення форм, задач та змісту діяльності держави.

Розрізняють *зовнішню і внутрішню* політику. *Внутрішня* політика охоплює основні напрями діяльності держави (економічна, соціальна, культурна, технічна, екологічна, лісова політика тощо). *Зовнішня* політика охоплює сферу діяльності між державами.

Немає універсальної, загальноприйнятої дефініції терміну «лісова політика». Залежно від ситуації є багато його тлумачень. Одне з них: «*Лісова політика – це комплекс дій, направлених на забезпечення охорони, відтворення і ефективного, збалансованого використання усіх ресурсів, функцій та інших користностей лісу, необхідних цивілізації тепер та в майбутньому*». Лісова політика – це інструментарій управління галуззю на засадах сталого розвитку.

Лісова політика України повинна формуватися в контексті світових прагнень спільноти до сталого розвитку та бути спрямованою на забезпечення економічно ефективного, екологічно збалансованого та соціально орієнтованого використання лісових ресурсів. Вона повинна формуватися з урахуванням існуючих глобальних екологічних загроз та необхідності адаптації лісового господарства України до ринкових умов господарювання.

Вивчаючи історію розвитку національної лісової політики України слід враховувати, що своїм корінням вона глибоко переплітається з історією розвитку цієї дисципліни в Росії та колишньому СРСР.

Рівні лісової політики – це основні області розмежування повноважень. Виділяють три основні рівні лісової політики: міжнародний, національний та регіональний.

Вивчаючи цю тему, особливу увагу варто звернути на лісову політику, як процес реалізації державної влади в лісовому секторі. Державне регулювання лісових відносин існує практично у всіх країнах незалежно від форм власності на ліси. Практична реалізація такого регулювання відбувається шляхом проведення лісової політики зі сторони держави.

При визначенні суті лісової політики ми завжди маємо справу з чотирма основними складовими елементами (суб'єктами): лісом, лісокористувачем (або лісовласником), державою та населенням.

Розглядаючи основні принципи лісової політики (*єдності лісової політики на території держави; багатоукладності та правової рівності різних форм і видів власності на ліси (державна, приватна, комунальна); державного управління лісами, багатоцільового*

лісокористування тощо), на яких вона базується, слід звернути особливу увагу на умови (політичні, соціальні та економічні) їхньої реалізації в Україні.

Лісова політика включає економічний, екологічний та соціальний компоненти. На практиці зміст компонентів лісової політики виступає у формі *законів, постанов, інструкцій*, які можна характеризувати *інструментами лісової політики*.

Держава при проведенні лісової політики може ставити різні цілі.

Головним у формуванні лісової політики держави є *формулювання цілей*. В галузі лісокористування це може бути стимулювання лісозаготівлі або її скорочення, в галузі лісовідновлення, охорони і захисту лісу – виділення цільових асигнувань на реалізацію загальнодержавних програм тощо. Усе розмаїття цілей можна цілком умовно розділити на дві групи, перша – пов'язана з охороною, захистом лісу та лісовідновленням, друга – зі сталим лісокористуванням та раціональною переробкою деревини.

У межах сформульованих цілей лісової політики передбачається розв'язання низки *задач* (розвиток ринкових відносин у лісовому господарстві та лісокористуванні; покращання соціальних умов життя робітників; реформування структури прийняття управлінських рішень; створення сприятливих інвестиційних умов; забезпечення потреб суспільства в деревині та продуктах її переробки; розвиток виробництва з глибокої переробки деревини; створення захисних лісонасаджень на землях, що не входять до лісового фонду тощо).

При вивченні умов реалізації цілей та задач лісової політики в Україні, варто звернути увагу на те, що їх реалізація залежить від таких складових, як загальнодержавна політика, ресурсно-економічні, екологічні та соціальні фактори.

Лісова політика є невід'ємною частиною міжнародної екологічної політики. Основним інструментом міжнародної екологічної політики є політичні процеси різного рівня та спрямованості, міжнародні угоди з низки аспектів управління природними ресурсами на принципах сталого розвитку.

Учасниками конференції Всесвітньої комісії з проблем розвитку навколишнього природного середовища (ЖСЕСО), яка відбулася в червні 1992 року в місті Ріо-де-Жанейро, констатовано: *національний розвиток країн супроводжується незворотними руйнуваннями навколишнього природного середовища*. Якщо не зупинити ці процеси, то наступні покоління чекає неминуха екологічна катастрофа – кліматичні зміни, зникнення цілих держав у зв'язку з підйомом рівня світового океану та затопленням острівних і низинних територій, втрата найцінніших

природних генетичних ресурсів, недостача питної води, наступ пустинь тощо.

З урахуванням значних протиріч між зростаючими потребами світового співтовариства в природних ресурсах і неможливістю біосфери Землі забезпечити ці потреби, ГЖСЕБ прийняла *n'ять документів*, які визначають умови світової політики щодо дій у сфері економічного розвитку і збереження навколишнього середовища:

- «Декларацію Конференції ООН з довкілля та розвитку»
- «Порядок денний на XXI століття»
- «Заява про принципи, що стосуються управління, захисту і сталого розвитку усіх видів лісів, життєво необхідних для забезпечення економічного розвитку і збереження усіх форм життя»
- «Рамкової конвенції ООН про зміни клімату»
- «Конвенції ООН про біологічне різноманіття»

У розвиток цих документів прийнята низка міжнародних угод, які розширюють та доповнюють інструментарій міжнародної екологічної політики: «Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття» (1995 р.); «Кіотський протокол» (1997 р.); Резолюції міністерських конференцій щодо захисту лісів Європи (Страсбург, 1990 р., Гельсінкі, 1993 р., Лісабон, 1998 р., Відень, 2003 р., Варшава, 2007 р., Осло, 2011 р.).

Вказані міжнародні документи та ініціативи стали потужним поштовхом для розробки і законодавчого прийняття власної екологічної політики України, гармонізованої із загальноєвропейською та міжнародною екологічною політикою (Концепція збереження біологічного різноманіття України (1997 р.); Основні напрями державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (1998 р.); Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки.

1.4. Завдання.

На основі самостійного опрацювання рекомендованих джерел літератури підготувати відповіді на такі запитання в рамках теми практичного заняття:

1. Якими є основні еколого-економічні та соціальні проблеми людства у двадцять першому столітті?
2. Якими є світові тенденції у сфері захисту та збереження довкілля?
3. Яким є значення лісової політики у подоланні глобальних екологічних проблем?
4. Яким є значення глобальних міжнародних ініціатив, пов'язаних

із навколишнім середовищем та розвитком, у формуванні міжнародного та національних рівнів лісової політики країн світу?

5. Якими є пріоритети міжнародного рівня лісової політики?

6. Охарактеризуйте законодавчо-правові засади реалізації міжнародних підходів у сфері збереження, охорони та використання лісів у лісовій політиці України.

1.5. *Форма проведення практичного заняття:* навчальна дискусія із використанням відкритих, закритих, естафетних запитань, елементів діалогу та суперечки на задану тематику (на основі самостійного опрацювання рекомендованих літературних джерел, розроблених викладачем проблемних питань здійснюється фронтальна робота із аудиторією, зокрема, студенти аргументовано висловлюють власну позицію щодо обговорюваних запитань, поглиблено і різносторонньо обговорюються точки зору учасників дискусії; на основі рівноправності та активної участі кожного студента у дискусії відбувається консолідація думок, формування сумісної позиції щодо обговорюваних запитань).

1.6. *Форма контролю:* усна фронтальна перевірка знань впродовж заняття, письмовий тестовий контроль.

1.7. *Питання для самостійного контролю знань.*

1. Дайте визначення і розкрийте зміст терміну «політика».
2. Дайте визначення і розкрийте зміст терміну «лісова політика».
3. Назвіть та коротко охарактеризуйте основні історичні етапи розвитку лісової політики України.
4. Назвіть та коротко охарактеризуйте рівні лісової політики.
5. Дайте коротку характеристику мети та завдань міжнародного рівня лісової політики.
6. Дайте коротку характеристику мети та завдань національного рівня лісової політики.
7. Дайте коротку характеристику мети та завдань регіонального рівня лісової політики.
8. Яка роль держави в реалізації лісової політики?
9. Як впливають міжнародні співтовариства на лісову політику держави?
10. Які основні завдання лісової політики України на сучасному етапі розвитку галузі та держави?
11. Назвіть та розкрийте основні принципи лісової політики.
12. Назвіть та коротко охарактеризуйте компоненти лісової політики.

13. Кому належить пріоритет формування цілей лісової політики?
14. Назвіть основні групи цілей лісової політики.
15. Розкрийте зміст цілей лісової політики, що пов'язані з охороною і захистом лісів, управлінням лісовідновлення та лісорозведення.
16. Розкрийте зміст цілей лісової політики, що пов'язані зі сталим лісокористуванням, раціональною переробкою деревини та інших лісових ресурсів.
17. Назвіть основні задачі лісової політики.
18. Розкрийте зміст задачі лісової політики, що пов'язана з розвитком ринкових відносин у лісовому господарстві та лісокористуванні.
19. Розкрийте зміст задачі лісової політики, що пов'язана з реформуванням структури прийняття управлінських рішень.
20. Від яких складових залежить процес реалізації цілей та задач лісової політики України?
21. Як впливає загальнодержавна політика України на реалізацію цілей та задач лісової політики?
22. Коротко охарактеризуйте вплив екологічних факторів України на реалізацію цілей та задач лісової політики.
23. Коротко охарактеризуйте вплив соціальних факторів України на реалізацію цілей та задач лісової політики.
24. У чому суть міжнародних ініціатив з формування глобальної екологічної політики?
25. Яка роль конференції ІЖСЕБ в Ріо-де-Жанейро (1992 р.) у вирішенні проблем глобальної екологічної політики?
26. Які основні документи прийняті на конференції ІМСЕБ в Ріо-де-Жанейро (1992 р.)?
27. Коротко розкрийте зміст «Декларації Конференції ООН з довкілля та розвитку».
28. Коротко розкрийте зміст «Порядку денного на XXI століття».
29. Коротко розкрийте зміст «Рамкової конвенції ООН про зміни клімату».
30. Коротко розкрийте зміст «Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН про зміни клімату» (1997 р.).
31. Розкрийте тематику міжнародних ініціатив щодо захисту лісів Європи.
32. Назвіть та коротко охарактеризуйте основні законодавчі акти з екологічної політики України.
33. Охарактеризуйте значення лісової політики у подоланні глобальних екологічних загроз.

Практичне заняття 2. Аналіз інструментів лісової політики України.

2.1. *Мета.* Формування теоретичних знань студентів щодо розробки та реалізації ефективної системи інструментів лісової політики та практичних вмій щодо аналізу чинних інструментів лісової політики України в галузі фінансового, екологічного та соціального права.

Виконавши практичну роботу № 2 студенти будуть *знати*:

- класифікацію інструментів лісової політики;
- сутність та призначення інструментів лісової політики в галузі фінансового, екологічного та соціального права; характеристику чинної системи інструментів лісової політики України;

вміти:

- аналізувати сильні та слабкі сторони чинної системи інструментів лісової політики;
- визначати та обґрунтовувати доцільність використання різних інструментів лісової політики.

2.2. *Обладнання та матеріали.* Снякевич І.М. Лісова політика : підруч., Лісова політика: теорія і практика, за ред. І.М. Снякевича; конспект лекцій з дисципліни «Лісова політика»

2.3. *Загальні відомості.*

На практиці зміст компонентів лісової політики виступає у формі *законів, постанов, інструкцій*, які можна характеризувати *інструментами лісової політики*. Отже, інструментами лісової політики є правові акти, що приймаються в області фінансового, екологічного та соціального права, які можуть як стимулювати, так і обмежувати діяльність суб'єктів лісових відносин у лісовому секторі.

Визнаючи за лісовим господарством основними виробничими факторами – *природу, працю і капітал*, – легко можна помітити, що зміст інструментів лісової політики є ні чим іншим як *обмеженнями* з використання економічних, екологічних та соціальних факторів, у рамках яких повинні працювати лісогосподарські підприємства.

За впливом на одну із сфер суспільної діяльності, інструменти лісової політики об'єднують у *блоки*. Залежно від методологічного підходу існує кілька класифікацій блоків інструментів лісової політики.

Лісове законодавство є фундаментом лісових відносин і в більшості визначає господарський механізм, структуру управління і шляхи розвитку лісового сектора. Основним законом України є Конституція, яка прийнята 28 червня 1996 року на п'ятій сесії Верховної

Ради України.

Основні законодавчі положення діяльності лісового сектора викладені в Лісовому кодексі, який введений Постановою Верховної Ради України 21 січня 1994 року із основними змінами згідно із Законом України «Про внесення змін до Лісового кодексу України» № 3404-IV від 08.02.2006 р., а також у численних підзаконних актах (інструкціях, положеннях, правилах, нормативах тощо). Лісовий кодекс України складається з 8 розділів, 23 глав і 110 статей:

I. Загальні положення (ст. 1-6).

II. Права на ліси (гл. 1, 2; ст. 7-24).

III. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин (гл. 3; ст. 25-33).

IV. Організація лісового господарства (гл. 4-11; ст. 34-62).

V. Ведення лісового господарства (гл. 12-20; ст. 63-102).

VI. Вирішення спорів у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, відповідальність за порушення лісового законодавства (гл. 21,22; ст. 103-109).

VII. Міжнародні відносини (гл. 23, ст. 110).

VIII. Прикінцеві положення (п. 1-8).

Опрацьовуючи цю тему слід пам'ятати, що Україна - незалежна європейська держава, інтегрується в світове співтовариство, визнавши рішення конференції в Ріо-де-Жанейро, приєдналась до пан-європейського процесу розробки загальних цілей та принципів сталого ведення господарства в лісах Європи (Страсбурзька, Гельсінська та Лісабонська конференції), що спрямовані на збереження та поновлення біорізноманіття лісових екосистем, невичерпне, збалансоване і постійне лісокористування. У зв'язку з цим стратегічні пріоритети її національної лісової політики в цілому повинні органічно поєднувати як міжнародні вимоги, так і національні особливості.

Дещо в загальних рисах вони можуть бути окреслені так:

1. Формулювання і реалізація парадигми управління лісами на засадах сталого розвитку.

2. Стале, раціональне та багатогоцілове використання лісових ресурсів.

3. Розширене відтворення лісових ресурсів.

4. Збереження та відтворення біорізноманіття лісових екосистем.

5. Підвищення захисних та соціальних функцій лісових екосистем.

6. Розвиток економічних відносин у лісовому секторі.

Поточні проблеми перехідного періоду лісового сектора економіки України можна розділити на 4 групи (*правові, лісівничо-екологічні, економічні та соціальні*).

2.4. Завдання.

1. Проаналізувати систему чинних інструментів лісової політики України в галузі фінансового, екологічного та соціального права.

2. Зробити та обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності системи інструментів лісової політики України в умовах ринкової економіки та з урахуванням глобальних екологічних загроз.

3. Розкрити зміст статей конституції України, які є основою екологічного та лісового права.

4. Навести коротку характеристику структури Лісового кодексу України.

5. Назвати основні блоки інструментів лісової політики та дати їм коротку характеристику.

2.5. *Форма проведення практичного заняття:* «засідання експертних груп» (на основі попередньої самостійної роботи студентів на практичному занятті, з-поміж іншого, здійснюється презентація та обговорення виконаного завдання учасниками експертних груп у кількості 4-5 студентів на чолі із координаторами груп; відбувається обмін думками із «аудиторією» як елемент дискусії під час практичного заняття).

2.6. *Форма контролю:* письмовий звіт експертних груп, усна презентація доповідей у вибраному студентами форматі та фронтальна перевірка знань впродовж заняття.

2.7. Питання для самостійного контролю знань.

1. Що являють собою інструменти лісової політики?

2. Наведіть класифікацію інструментів лісової політики.

3. Назвіть основні блоки інструментів лісової політики та дайте їм коротку характеристику.

4. Розкрийте зміст блоку інструментів лісової політики з регулювання фінансових відносин.

5. Розкрийте зміст блоку інструментів лісової політики з регулювання екологічних відносин.

6. Розкрийте зміст блоку інструментів лісової політики з регулювання соціальних відносин.

7. Яка роль та основні складові лісового законодавства України?

8. Розкрийте зміст статей Конституції України, які є основою екологічного та лісового права.

9. Яка роль Лісового кодексу України у регулюванні правових відносин у лісовій галузі?

Наведіть коротку характеристику структури Лісового кодексу України.

10. Які міжнародні угоди та процеси лежать в основі формулювання стратегічних пріоритетів лісової політики України?

11. Назвіть та коротко охарактеризуйте основні стратегічні пріоритети лісової політики України.

12. Розкрийте зміст стратегічного пріоритету лісової політики України «Формулювання і реалізація парадигми сталого управління лісами».

13. Розкрийте зміст стратегічного пріоритету лісової політики України «Стале, раціональне та багатопільове використання лісових ресурсів».

14. Розкрийте зміст стратегічного пріоритету лісової політики України «Розширене відтворення лісових ресурсів».

15. Розкрийте зміст стратегічного пріоритету лісової політики України «Збереження та відтворення біорізноманіття лісових екосистем».

16. Розкрийте зміст стратегічного пріоритету лісової політики України «Підвищенням захисних та соціальних функцій лісових екосистем».

17. Розкрийте зміст стратегічного пріоритету лісової політики України «Розвиток економічних відносин у лісовому секторі».

18. Назвіть основні групи проблем перехідного періоду лісового сектора економіки України та дайте їм коротку характеристику.

19. Розкрийте зміст правових проблем перехідного періоду лісового сектора економіки України.

20. Розкрийте зміст лісівничо-екологічних проблем перехідного періоду лісового сектора економіки України.

21. Розкрийте зміст економічних проблем перехідного періоду лісового сектора економіки України.

22. Розкрийте зміст соціальних проблем перехідного періоду лісового сектора економіки України.

Практичне заняття 3. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин. Повноваження органів законодавчої та виконавчої влади у сфері лісових відносин.

3.1. *Мета.* Формування теоретичних знань студентів щодо сутності державного регулювання та управління у сфері лісових відносин, повноважень органів законодавчої та виконавчої влади у сфері лісових відносин, а також набуття практичних вмінь щодо прийняття управлінських рішень із урахуванням функцій державних органів влади у формуванні та реалізації лісової політики.

Виконавши практичну роботу № 3 студенти будуть *знати*:

- основні завдання державного регулювання та управління у сфері лісових відносин;

- повноваження Верховної Ради та Кабінету Міністрів України у сфері лісових відносин;

- повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства;

- повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства;

- повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері навколишнього природного середовища, у сфері лісових відносин;

- повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері лісових відносин;

- повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у сфері лісових відносин;

- повноваження обласних, районних, сільських, селищних, міських рад у сфері лісових відносин;

- повноваження обласних та районних державних адміністрацій у сфері лісових відносин;

вміти:

- чітко орієнтуватися у законодавчо затверджених повноваженнях органів законодавчої та виконавчої влади у сфері лісових відносин з метою забезпечення збалансованого та невиснажливого користування лісовими ресурсами на засадах сталого розвитку;

- приймати ефективні управлінські рішення, враховуючи

національні особливості реалізації органами законодавчої та виконавчої влади у сфері лісових відносин функцій нормування, нагляду, власника та підтримки.

3.2. *Обладнання та матеріали.* Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : затверджено Указом Президента України № 458/2011 від 13.04.2011 р. [Електронний ресурс]; Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України : затверджено Указом Президента України № 452/2011 від 13.04.2011 р. [Електронний ресурс]; конспект лекцій з дисципліни «Лісова політика».

3.3. *Загальні відомості.*

В залежності від прийнятої парадигми розвитку суспільства держава формує світоглядно-засадничі положення - принципи своєї лісової політики. Реалізацію ці принципи знаходять у тому змісті, який вкладається у ключові поняття лісового законодавства. Що таке ліс, лісовий фонд, земельна лісова ділянка, власність на ліси, постійне, тимчасове користування лісами тощо.

В лісовому праві України у диференціації понять «ліс», «лісовий фонд», «земельна лісова ділянка» знайшла вираження *ієрархія явищ поєднання інтересів природи, суспільства, окремої людини.*

Ліс – елемент ландшафту, біогеоценоз, який існує безвідносно до людського суспільства.

Лісовий фонд. Поняття лісового фонду відображає явище поєднання інтересів і потреб суспільства з об'єктивно існуючими в конкретній країні природними умовами. Суспільні відносини стосовно лісового фонду регулюються лише публічним правом, нормами конституційного, адміністративного, земельного, лісового, екологічного права. Не є предметом відносин власності, а, отже, економічною категорією. Термін лісовий фонд можна застосовувати до будь-якої територіальної системи.

Лісовий фонд є об'єктом стратегічного рівня державного управління лісами, яке здійснюється на найвищих щаблях влади. Відображає концептуальний підхід до суспільства, як частини природи, їх взаємодії, відповідальності людини перед природою.

Земельна ділянка лісового фонду – це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. Вона є нерухомою, неподільною з визначеними індивідуальними ознаками, незамінною складною річчю та майном. Є предметом цивільного обороту. Може слугувати для задоволення інтересів і потреб конкретної людини. Суспільні відносини стосовно

земельних ділянок лісового фонду регулюються як публічним, так і приватним правом, нормами адміністративного, земельного, лісового, цивільного, господарського і екологічного права.

У нашому суспільстві і державі домінує саме такий *порядок узгодження інтересів* – від природи через суспільство до людини. «Потреби і вимоги» природи визнаються первісними у відношенні до людських. Можливий і інший шлях, коли первісними визнаються потреби і вимоги людини. «Потреби» природи розглядаються як похідні і спрямовані на забезпечення потреб людини. Такий погляд домінує в країнах з ринковою економікою.

Власність являє собою суспільний феномен, що супроводжує людину протягом всієї історії. Існування людини забезпечується головним чином завдяки суспільному виробництву в процесі якого створюються необхідні для неї матеріальні блага. Виробництво неможливе без використання відокремлених предметів природи, стосовно яких люди вступають у суспільні відносини. Ці відносини мають майновий характер – це економічне розуміння власності. Врегульовані правом суспільні відносини власності є правом власності.

У найбільш узагальненій формі власність можна визначити як відносини між людьми з приводу привласнення матеріальних благ та встановлення влади над ними, належності їх конкретній особі.

Право власності розглядається в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. *Право власності в об'єктивному розумінні* – це сукупність правових норм, які встановлюють і охороняють належність матеріальних благ конкретним суб'єктам, у тому числі, визначають підстави та умови виникнення і припинення у них такого права щодо цих благ. Такі правові норми у своїй сукупності утворюють відповідний *інститут права власності*.

Норми, що регулюють відносини власності на ліси, містяться у Конституції України (ст. 13, 14, 41), Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Земельному кодексі України (гл. 14, 15, 16, 18-25, 37), Лісовому кодексі (гл. 1,2, 11, 13,21, 22), Водному кодексі, Кодексі України про надра (ст. 4), законах України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 4), «Про природно-заповідний фонд України» (ст. 4) та інших.

Право власності в суб'єктивному значенні – це передбачене і гарантоване законом право конкретного суб'єкта-власника (громадянина, колективного утворення, держави) здійснювати володіння, користування, розпорядження та інші можливі правомочності щодо належного йому майна на свій розсуд і з будь-якою метою, якщо інше не передбачено законом. *Суб'єктивне право власності означає міру можливої поведінки*

уповноваженої особи (власника) щодо належного їй майна.

Суб'єктивне право власності має *абсолютний характер*. Лише власникові може належати весь зміст права власності, всі правомочності, можливості поведінки щодо належного йому майна. Лише власник може здійснювати все, що не заборонено законом, стосовно свого майна.

Суб'єктивне право власності має *виключний характер*. Власникові протистоїть необмежена і безпосередньо не визначена кількість осіб, яким забороняється порушувати таке суб'єктивне право та створювати перешкоди для його здійснення. Суб'єктивне право власності наповнене конкретним змістом. Загально прийнято, що його зміст становлять правомочності власника: *володіння, користування та розпорядження* належним йому майном. Ці правомочності були сформульовані протягом багатовікового формування правової системи і дістали серед юристів назву «тріади». *Право володіння* означає можливість перебування майна у сфері господарського впливу власника. *Право користування* означає можливість власника отримувати блага і корисності від власності. *Право розпорядження* означає можливість вирішення юридичної долі речі. Визначення змісту права власності необхідно розглядати у нерозривній єдності з суб'єктами і об'єктами цього права.

Можливі випадки обмеження права власності. Відповідно до Конституції України обмеження можуть встановлюватися лише законом (ст. 92). Існують встановлені законом правила здійснення власником своїх повноважень з метою забезпечення інтересів інших осіб, але не піддається сумніву абсолютність права власника здійснювати свої повноваження в середині границь цих обмежень. Існує перелік об'єктів права власності, які можуть перебувати у власності лише певних суб'єктів.

Ліс має специфічні властивості як об'єкт права власності. Встановлення і зміна цільового призначення земельних ділянок здійснюється за рішенням органів державної влади і місцевого самоврядування у порядку, встановленому ст. 20 Земельного кодексу – це повноваження користування і розпорядження. У порядку загального користування всі громадяни мають право вільно перебувати в лісах, безкоштовно збирати для власного споживання плоди, ягоди, гриби, лікарські рослини тощо. Постійні лісокористувачі мають право власності на заготовлену продукцію і доходи від її реалізації, право на першочергове спеціальне використання лісових ресурсів. Повноваження власника розділені серед багатьох осіб як приватного, так і публічного права і не можуть належати одному суб'єкту.

Роль держави в лісовому секторі полягає у створенні умов для сталого (збалансованого) розвитку лісової галузі через збереження

балансу між економічними, екологічними і соціальними компонентами. Досягнення цього балансу здійснюється через виконання державою певних функцій (*законодавчої (нормування), контролюючої (нагляд), власника та підтримки*).

Аналіз розподілу державних функцій в лісовому секторі України показує, що існуюча на даному етапі розвитку система розподілу державних функцій в області лісових відносин сформована на основі взаємно виключних положень *соціалістичної та ринкової систем* управління. Подібні проблеми мають країни з перехідною економікою, які йдуть попереду на шляху до демократії та ринку (Польща, Чехія, Угорщина, Латвія, Естонія, Литва та інші).

Інституційне будівництво – це процес реформування організаційної структури державних органів управління та господарювання в лісовому секторі. В країнах з перехідною економікою він включає кілька етапів: *перша реорганізація*; виявлення недоліків діючої організаційної структури; усвідомлення необхідності кардинальних перемін; *друга реорганізація*; підтримка процесу реформ.

Слід зазначити, що загальну мету реформування організаційної структури державного управління та господарювання у лісовому секторі держави можна сформулювати так - на засадах ринкової економіки сформувати на національному, регіональному та місцевому рівнях організаційні структури, які б ефективно реалізовували лісову політику, на достатньому рівні забезпечували б виконання функцій нормування, нагляду, власника та підтримки, а також розвитку лісової галузі з урахуванням економічних, екологічних та соціальних цілей держави.

3.4. Завдання.

1. На основі законодавства проаналізувати реалізацію функцій державних органів влади України у сфері лісових відносин.
2. Навести класифікацію об'єктів та суб'єктів права власності.
3. Дати характеристику повноваженням володіння та користування лісом.
4. Охарактеризувати «тріаду» повноважень власника.
5. Провести аналіз розподілу державних функцій в лісовому секторі України.
6. Назвати основні функції держави в лісовому секторі та дати їм коротку характеристику.

3.5. *Форма проведення практичного заняття*: фронтальна робота із аудиторією (враховуючи попередню самостійну роботу студентів під час заняття здійснюється, з-поміж іншого, обговорення результатів

виконання завдання із акцентуванням уваги на особливостях реалізації функцій державних органів влади України у сфері лісових відносин).

3.6. *Форма контролю:* фронтальна усна перевірка знань, письмовий тестовий контроль.

3.7. *Питання для самостійного контролю знань.*

1. Розкрийте зміст поняття «ліс».
2. Розкрийте зміст поняття «лісовий фонд». Охарактеризуйте склад лісового фонду України.
3. Розкрийте зміст поняття «лісова ділянка».
4. Розкрийте зміст поняття «земельна ділянка лісового фонду».
5. Розкрийте зміст поняття «землі лісогосподарського призначення».
6. У чому полягає співвідношення лісу і лісового фонду?
7. Розкрийте зміст ієрархічної структури узгодження інтересів людини і природи.
8. Дайте визначення власності в економічному розумінні.
9. Дайте визначення власності в юридичному розумінні.
10. Розкрийте зміст права власності.
11. Охарактеризуйте «тріаду» повноважень власника.
12. Наведіть класифікацію об'єктів права власності.
13. Наведіть класифікацію суб'єктів права власності.
14. Охарактеризуйте специфіку землі, як об'єкта права власності.
15. Охарактеризуйте специфіку лісу, як об'єкта права власності.
16. Окресліть блага і корисності, що їх людина отримує з лісу.
17. Охарактеризуйте повноваження володіння лісом.
18. Охарактеризуйте повноваження користування лісом.
19. Охарактеризуйте повноваження розпорядження лісом.
20. У чому полягає роль держави в реалізації лісової політики?
21. Назвіть основні функції держави в лісовому секторі та дайте їм коротку характеристику.

Практичне заняття 4. Концепція управління лісами на засадах сталого розвитку: екологічний, економічний та соціальний аспекти.

4.1. *Мета.* узагальнення та систематизація знань студентів щодо екологічних, економічних та соціальних аспектів концепції управління лісами на засадах сталого розвитку.

Виконавши практичну роботу № 4 студенти будуть *знати*:

- еволюцію концепції управління лісами на засадах сталого розвитку;

- міжнародні зобов'язання України в контексті забезпечення управління лісами на засадах сталого розвитку;

- сутність екологічних, економічних та соціальних пріоритетів управління лісами на засадах сталого розвитку;

- законодавче підґрунтя практичної реалізації основних положень концепції управління лісами на засадах сталого розвитку;

вміти:

- враховувати у процесі прийняття управлінських рішень у сфері лісових відносин основні положення концепції управління лісами на засадах сталого розвитку;

- забезпечувати практичну реалізацію у господарській діяльності вимог концепції управління лісами на засадах сталого розвитку.

4.2. *Обладнання та матеріали.* Концепція реформування та розвитку лісового господарства України : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. № 208-р.; Принципы лесоводства : приняты Конференцией ООН по окружающей среде и развитию (14 июня 1992 г.); Сталый розвиток лісового господарства в Україні; конспект лекцій з дисципліни «Лісова політика».

4.3. *Загальні відомості.*

Сучасний розвиток цивілізації і пов'язані з ним техногенні навантаження спричиняють незворотні екологічні зміни у довкіллі. Ще у 1962 році спеціальна сесія ООН звернула увагу на масштабні антропогенні забруднення навколишнього природного середовища і створила програму ООН з навколишнього середовища – ЮНЕП. У 1968 році ЮНЕСКО (*Організація ООН з освіти, науки і культури*) запропонувала програму раціонального використання та охорони біосферних ресурсів «Людина і біосфера», у якій однією з головних проблем було вивчення лісів.

У 1983 році Генеральна Асамблея ООН доручила Міжнародній комісії з довкілля та розвитку розробити стратегічні напрями в галузі

навколишнього середовища, які б дозволили забезпечити сталий розвиток суспільства до 2000 року. Комісія підготувала і опублікувала доповідь «Наше спільне майбутнє», де вперше широко застосований термін «*сталий розвиток*». У доповіді наведено таке визначення цього терміну:

Сталий розвиток – це *такий розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.*

Сталий розвиток є процесом змін, в якому експлуатація ресурсів, направленість капіталовкладень, орієнтація технологічного розвитку і підприємницьких змін знаходяться в гармонії, підвищують цінність поточного та майбутнього потенціалу з метою задоволення людських потреб і намагань.

Стратегія сталого розвитку направлена на досягнення гармонії між людьми, суспільством та природою.

Взагалі, під терміном «сталий розвиток» розуміється досягнення найрізноманітніших *цілей*: забезпечення сталого економічного процвітання майбутніх поколінь; забезпечення виживання людини як виду протягом максимально тривалого часу; забезпечення гнучкості виробництва та економічних систем і збереження їх характеристик; забезпечення тривалості життя людських спільнот; підтримання біологічного різноманіття.

Сучасна політика виділяє три основні аспекти сталого розвитку: *екологічний, економічний і політичний.*

Визначення поняття «управління лісами на засадах сталого розвитку» було сформульоване в проекті спільної декларації конференції міністрів з охорони лісів у Гельсінкі (1995 р.): «*Стале лісокористування означає управління лісами та лісовими площами і їхнє використання таким чином і з такою інтенсивністю, які забезпечують їхнє біологічне різноманіття, продуктивність, здатність до відновлення, життєздатність, а також здатність виконувати тепер та в майбутньому відповідні екологічні, економічні і соціальні функції на місцевому, національному і глобальному рівнях, без шкоди для інших екосистем*», «... лісові ресурси і лісові площі повинні використовуватись на сталій основі для задоволення соціальних, екологічних, культурних і духовних потреб нинішнього і майбутніх поколінь людства».

Виходячи з цього були сформульовані основні принципи управління лісами на засадах сталого розвитку.

Міжнародні зусилля з цих питань завершилися розробкою та схваленням загальноєвропейського переліку критеріїв та індикаторів, як робочого інструменту виконання рішень конференції в Ріо-де-Жанейро

на національному рівні. Формування системи критеріїв та індикаторів на міжнародному рівні відбувалося паралельно декількома ініціативами (*Гельсінський процес, Лісабонський процес, Амазонський пакт тощо*).

Виходячи з парадигми управління лісами на засадах сталого розвитку, пропонується таке визначення критеріїв та індикаторів: *критерії – це стратегічні напрямки практичної діяльності для втілення прийнятих принципів сталого розвитку; індикатори - це кількісні та якісні характеристики критеріїв управління лісами на засадах сталого розвитку.*

4.4. Завдання.

1. Розкрити зміст екологічних, економічних та соціальних аспектів управління лісами на засадах сталого розвитку.

2. Дати визначення критеріїв управління лісами на засадах сталого розвитку.

3. Сформулювати основні вимоги до системи критеріїв та індикаторів управління лісами на засадах сталого розвитку.

4. Назвати основні принципи управління лісами на засадах сталого розвитку.

4.5. *Форма проведення практичного заняття:* «проектний метод», що передбачає розробку та оформлення групового інформаційного проекту (презентації результатів проектної роботи на практичному занятті передусє тривала робота студентів у трьох групах відповідно до технології проектного навчання, при цьому групи сформовані відповідно до поставленого завдання, а саме, розкриття змісту екологічних, економічних чи соціальних аспектів концепції управління лісами на засадах сталого розвитку; на практичному занятті здійснюється представлення результатів виконання поставленого завдання у вигляді доповіді з електронною презентацією у PowerPoint, відбувається обговорення доповідей, обмін думками із «аудиторією»).

4.6. *Форма контролю:* презентація результатів дослідження з електронною презентацією у PowerPoint.

4.7. Питання для самостійного контролю знань.

1. Що таке сталий розвиток суспільства?

2. Дайте визначення та коротке тлумачення терміну «сталий розвиток».

3. На досягнення яких цілей спрямований сталий розвиток?

4. Які основні аспекти сталого розвитку виділяє сучасна

політика?

5. Розкрийте зміст екологічного аспекту сталого розвитку.

6. Розкрийте зміст економічного аспекту сталого розвитку.

7. Розкрийте зміст політичного аспекту сталого розвитку.

8. Назвіть основні принципи управління лісами на засадах сталого розвитку.

9. Які міжнародні політичні процеси передували формуванню системи критеріїв та індикаторів управління лісами на засадах сталого розвитку?

10. Дайте визначення критеріїв управління лісами на засадах сталого розвитку.

11. Дайте визначення індикаторів управління лісами на засадах сталого розвитку.

12. Сформулюйте основні вимоги до системи критеріїв та індикаторів управління лісами на засадах сталого розвитку.

Практичне заняття 5. Практична реалізація механізму участі громадськості у прийнятті рішень щодо управління лісами та лісовим господарством.

5.1. *Мета.* Набуття студентами теоретичних знань щодо механізму участі громадськості у лісоуправлінні та практичних вмінь щодо реалізації даного механізму у процесі управління лісами та лісовим господарством.

Виконавши практичну роботу № 5 студенти будуть *знати*:

- законодавчо-правові засади доступу громадськості до інформації;
- режими та форми доступу громадськості до інформації;
- законодавчо-правові засади участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, у т.ч. у процесі прийняття управлінських рішень щодо лісів та лісового господарства;
- форми та засоби участі громадськості у прийнятті управлінських рішень, у т.ч. щодо лісів та лісового господарства;

вміти:

- забезпечувати реалізацію законодавчо-правових засад доступу громадськості до інформації щодо лісів та лісового господарства;
- забезпечувати реалізацію законодавчо визначених форм та засобів участі громадськості в управлінні лісами та лісовим господарством.

5.2. *Обладнання та матеріали.* Закон України «Про доступ до публічної інформації» №2939 від 13.01.2011 р. із останніми змінами від 09.06.2013 р.; Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» №280/97-вр. від 21.05.1997 р. із останніми змінами від 24.07.2014 р.; Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» № 996 від 03.11.2010 р. із останніми змінами від 05.02.2013 р.; Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : ратифіковано Законом України №832-ХІУ від 06.07.1999 р. із останніми змінами від 27.05.2005 р.; конспект лекцій з дисципліни «Лісова політика».

5.3. *Загальні відомості.*

Одним із принципів управління лісовим господарством на засадах сталого розвитку є забезпечення прозорого процесу прийняття рішень щодо розвитку лісового господарства із залученням зацікавленої громадськості.

Відповідно до «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Закон України №832-ХІУ (832-14) від 06.07.99 р.) зацікавлена громадськість означає громадськість, на яку справляє або може справити вплив процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість в цьому процесі; недержавні організації, які сприяють охороні навколишнього середовища та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість.

Відповідно до національного законодавства залучення громадськості до управління відбувається шляхом *його інформування, консультування та участі у прийнятті управлінських рішень*. Зокрема, основні законодавчі положення з питань доступу громадськості до інформації та залучення її до управління, у тому числі і в лісовому господарстві, викладено в Законах «Про інформацію» (1992 р.), «Про звернення громадян» (1996 р.), «Про державну таємницю» (1999 р.), «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991); Лісовому кодексі України (2006 р.), Цивільному кодексі України (2003 р.), Конвенції «Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (1999 р.); Постанові Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (2010 р.), деклараціях та резолюціях Міністерських конференцій щодо захисту лісів Європи (2004 р., 2007 р.) та інших законодавчих актах.

Лісовий кодекс України передбачає отримання інформації про облік лісів громадянами і юридичними особами у встановленому законодавством порядку (стаття 54). При цьому стаття 96 деталізує права громадських природоохоронних організацій у сфері лісових відносин. Відповідно до законодавства громадські природоохоронні організації володіють вільним доступом до інформації про стан лісів і ведення лісового господарства.

Консультації з громадськістю проводяться у формі публічного громадського обговорення (безпосередня форма) та вивчення громадської думки (опосередкована форма). Зокрема, публічне громадське обговорення передбачає організацію і проведення конференцій, семінарів, громадських слухань, зустрічей з громадськістю, дискусій, інтерв'ю, передач теле- і радіомовлення, електронних консультацій, телефонних «гарячих ліній», інтерактивного спілкування в інших сучасних формах. Вивчення громадської думки здійснюється шляхом: проведення соціологічних досліджень та спостережень;

запровадження спеціальних рубрик у друкованих та електронних засобах масової інформації; проведення експрес-аналізу коментарів, відгуків, інших матеріалів у пресі, на радіо та телебаченні для визначення позиції різних соціальних груп; опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян зауважень і пропозицій.

Участь громадськості у прийнятті управлінських рішень є можливою через консультативно-дорадчі органи (комісії, ради) при органах державної влади, зокрема у формі громадської ради, завданнями якої є: підготовка пропозицій щодо проведення консультацій з громадськістю; громадський контроль за здійсненням таких консультацій; внесення пропозицій щодо удосконалення діяльності органу виконавчої влади; проведення громадської експертизи нормативно-правових актів.

Лісовий кодекс передбачає можливість участі в управлінні з питань лісового господарства *лише недержавних громадських організацій*.

Досвід громадського господарювання у лісах різних країн світу свідчить, що його механізм повинен відповідати місцевому контексту. Зокрема, досить поширеною є практика передачі місцевій громаді державних лісів в управління, при цьому ліси залишаються у державній власності (Бутан, Непал, В'єтнам). Іншим прикладом є співпраця громад та державних організацій (лісових адміністрацій) у процесі прийняття рішень та розподілу вигод (Індія). У деяких країнах місцеве населення залучається до ведення лісового господарства шляхом передачі ділянок державного лісу в оренду приватним особам, домогосподарствам (Киргизстан, частково у Непалі, Шотландії та В'єтнамі).

Діяльність державних органів управління лісами України також спрямована на налагодження ефективної співпраці із громадськістю. Так, громадськими організаціями, з якими співпрацює Державне агентство лісових ресурсів, є товариство лісівників України, профспілка працівників лісового господарства України, Всеукраїнська асоціація охорони та відтворення тваринного світу, Українське товариство охорони птахів, Українське товариство мисливців та рибалок, Українська екологічна асоціація «Зелений світ», Українське товариство охорони природи, Всеукраїнська екологічна ліга. Головними завданнями державних органів управління лісами у сфері зв'язків з громадськістю є: регулярне, оперативне інформування суспільства про діяльність лісового господарства та популяризація лісових знань; забезпечення доступу громадськості до достовірної відкритої інформації щодо стану лісів та ведення лісового господарства; залучення громадськості до прийняття важливих для широкого загалу управлінських рішень щодо лісів;

оприлюднення суспільно важливих нормативно-правових актів щодо лісів; відповіді на запити преси та надання інформаційних послуг ЗМІ, урядовим та неурядовим організаціям та громадськості тощо.

5.4. Завдання.

1. В рамках розробки 10-річного плану організації та розвитку лісового господарства державного підприємства відповідно до законодавства передбачено проведення консультаційних процедур із громадськістю, зокрема, стосовно визначення обсягів робіт щодо використання лісових ресурсів, відновлення лісів і лісорозведення, охорони лісів від пожеж, захисту від шкідників і хвороб, інших лісогосподарських заходів, а також порядку і способів їх проведення.

2. Опишіть поетапно дії державного підприємства щодо надання можливості для реалізації законного права громадськості стосовно участі у прийнятті рішень з питань лісовпорядкування.

3. Охарактеризуйте діяльність місцевих державних органів управління лісами України щодо налагодження ефективної співпраці з громадськістю.

5.5. *Форма проведення практичного заняття:* фронтальна робота із аудиторією (після контролю знань та навичок, здобутих студентами під час самостійної роботи, здійснюється обговорення поставленого завдання, надання методичних рекомендацій щодо його самостійного письмового виконання студентами).

5.6. *Форма контролю:* письмовий звіт, письмовий тестовий контроль засвоєння матеріалу.

5.7. Питання для самостійного контролю знань.

1. Дайте визначення поняття «зацікавлена громадськість».

2. Охарактеризуйте форми консультування громадськості.

3. Які основні документи регулюють доступ громадськості до інформації та її участь у процесі прийняття управлінських рішень щодо лісів.

4. Охарактеризуйте діяльність державних органів управління лісами України щодо налагодження ефективної співпраці з громадськістю.

5. Охарактеризуйте досвід громадського господарювання у лісах різних країн світу.

6. Охарактеризуйте основні положення діяльності громадських рад при органах державної влади.

Практичне заняття 6. Порівняльний аналіз лісової політики зарубіжних країн.

6.1. *Мета.* Набуття студентами теоретичних знань стосовно особливостей лісової політики європейських країн та актуальних проблем і особливостей формування лісової політики країн з перехідною економікою.

Виконавши практичну роботу № 6 студенти будуть *знати*:

- на чому базуються основи формування лісової політики європейських країн;

- які основні чинники впливають на формування лісової політики різних країн.

6.2. *Обладнання та матеріали.* Екологічна і лісова політика : зб. наук. пр.; . Економіка лісокористування : навч. підруч.; конспект лекцій з дисципліни «Лісова політика».

6.3. *Загальні відомості.*

Ліс як складна екологічна система істотно впливає не тільки на розвиток національної економіки і соціальної сфери, його вплив немає меж. У зв'язку з цим світова спільнота зацікавлена в тому, щоб у межах кордонів кожної держави проводилась лісова політика в інтересах населення усєї планети. Спільність цих інтересів обумовлена загальнопланетарним значенням кожної ділянки лісу незалежно від того, де вона знаходиться.

На лісову політику європейської спільноти істотно впливає Європейський Парламент. На міжнародному рівні він підтримує сталий розвиток лісового господарства, екологічну сертифікацію лісів та інтегровану стратегію розвитку лісового господарства. При цьому є намагання розробити спільну лісову політику на основі узгодження полярних думок, що висловлюються представниками Півночі і Півдня Європейського Союзу щодо концепції сталого розвитку лісового господарства.

Показовими з цієї точки зору є підходи і приклади реалізації лісової політики таких європейських країн як *Німеччина, Фінляндія, Італія, Швеція, Норвегія* тощо.

Деяко відмінні підходи в реалізації лісової політики в багатолісних країнах Північної Америки – *США та Канаді*.

Особливий інтерес представляють актуальні проблеми та особливості формування лісової політики країн з перехідною економікою – *Польщі, Чехії* тощо.

6.4. Завдання.

1. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Італії.
2. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Німеччині.
3. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Швеції.
4. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Норвегії.
5. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Фінляндії.
6. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в США.
7. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Канаді.
8. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Польщі.
9. Коротко опишіть особливості реалізації лісової політики в Чехії.

6.5. *Форма проведення практичного заняття:* фронтальна робота із аудиторією (після контролю знань та навичок, здобутих студентами під час самостійної роботи, здійснюється обговорення поставленого завдання, надання методичних рекомендацій щодо його самостійного письмового виконання студентами).

6.6. *Форма контролю:* письмовий звіт у формі написання і захисту реферату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. джерело : сайт ВР України – zakon.rada.gov.ua – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Лісова політика : Підручник / І. М. Сіякевич, А. М. Дейнека, І. П. Соловій ; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. М. Сіякевича. – К. : Знання, 2013. – 323 с.
3. Лісова політика: теорія і практика / [Сіякевич І. М., Соловій І. П., Врублевська О. В. та ін.] ; за ред. І. М. Сіякевича. – Львів : ЛА «Піраміда», 2008. – 612 с.
4. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. джерело : сайт ВР України – zakon.rada.gov.ua – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
5. Сіякевич І. М. Лісова політика : підруч. / І. М. Сіякевич. – Львів : ЗУКЦ, 2005. – 224 с.
6. Сіякевич І. М. Лісова політика : підруч. / Сіякевич І. М., Дейнека А. М., Соловій І. П.; за ред. І. М. Сіякевича. – К. : Знання, 2013. – 323 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. джерело : сайт ВР України – zakon.rada.gov.ua – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. джерело : сайт ВР України – zakon.rada.gov.ua – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Кодекс України про надра [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. джерело : сайт ВР України – zakon.rada.gov.ua – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр>
4. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. джерело : сайт ВР України – zakon.rada.gov.ua – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
5. Будущее, которого мы хотим: итоговый документ конференции Организации Объединенных Наций по устойчивому развитию (Рио-де-Жанейро, 2012) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.daccess-dds-ny.un.org>
6. Довідник з лісового фонду України за матеріалами державного обліку лісів станом на 01.01.2011 року. – Ірпінь, 2012. – 130 с.
7. Конвенция о биологическом разнообразии : принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию (Рио-де-Жанейро, 2012) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-ru.pdf>
8. Лакида П. І. Лісова політика України в перехідний період: проблеми та стратегія / П. І. Лакида, П. В. Кравець / Аграрна наука і освіта. – К. : НАУ, 2001. – Т. 2. – №1–2. – С. 95–99.
9. Лісова політика: теорія і практика / [Синякевич І. М., Соловій І. П., Врублевська О. В. та ін.] ; за ред. І. М. Синякевича. – Львів : ЛА «Піраміда», 2008. – 612 с.
10. Лісова політика : Підручник / І. М. Синякевич, А. М. Дейнека, І. П. Соловій ; за ред. д-ра екон. наук, проф. І. М. Синякевича. – К. : Знання, 2013. – 323 с.
11. Матеріали науково-практичного семінару «Удосконалення доступу до інформації та участі громадськості в управлінні лісовим господарством» (Київ, 24 жовтня 2010 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fleg.org.ua>.
12. Організація роботи з громадськістю у лісовому господарстві : метод. посіб. – К. : Атіка, 2008. – 140 с.
13. Петров В. Н. Лесная политика и охрана лесов / В. Н. Петров. – Санкт-Петербург : Наука, 1998. – 253 с.
14. Петров В. Н. Концептуальные основы национальной лесной

політики / В. Н. Петров // Woodbusiness. – 1999. – № 3. – С. 10–14.

15. Підліснюк В. Сталий розвиток суспільства: 25 запитань та відповідей : тлумачний посіб. / В. Підліснюк. – К.: Поліграф-експрес, 2001. – 28 с.

16. Повестка дня на XXI век : принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию (Рио-де-Жанейро, 2012) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org>

17. Принципы лесоводства : приняты Конференцией ООН по окружающей среде и развитию (Рио-де-Жанейро, 14 июня 1992 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/forest.shtml

18. Поляков М. О. Права власності як засіб лісової політики / М. О. Поляков // Науковий вісник НАУ : зб. наук, праць. – К. : НАУ, 2000. – №25. – С. 88–94.

19. Самоплавський В. І. Лісове господарство України на зламі тисячоліть / В. І. Самоплавський // Науковий вісник НАУ : зб. наук, праць. – К. : НАУ, 2000. – №25. – С. 11–19.

20. Состояние лесов мира 2014. Приумножение социально-экономических выгод, обеспечиваемых лесами : информ.-аналит. матер. – Рим : Вид-во ФАО, 2014. – 160 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fao.org/3/a-i3710r.pdf>.

21. Снякевич І. Екологічна і лісова політика : зб. наук. пр. / І. Снякевич. – Львів : УкрЛДТУ, 2001. – 202 с.

22. Снякевич І. Економіка лісокористування : навч. підруч. / І. Снякевич. – Львів : УкрЛДТУ, 2000. – 396 с.

23. Снякевич І. М. Лісова політика : підруч. / І. М. Снякевич. – Львів : ЗУКЦ, 2005. – 224 с.

24. Снякевич І. М. Лісова політика : підруч. / Снякевич І. М., Дейнека А. М., Соловій І. П.; за ред. І. М. Снякевича. – К. : Знання, 2013. – 323 с.

25. Сталий розвиток лісового господарства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sfinu.org.ua/ua/education/publications>.

26. Як громади управляють лісами. Досвід громадського лісогосподарювання у різних країнах світу. – Львів : ТОК «Галицька видавнича спілка». – 63 с.

27. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe. - Available to: <http://www.foresteurope.org>.

Навчально-методичне видання

Петро Лакида
Павло Кравець
Оксана Павліщук
Анатолій Гетьманчук
Олександр Кичилюк
Михайло Шевчук

ЛІСОВА ПОЛІТИКА

Методичні рекомендації
до практичних робіт

Друкується в авторській редакції